

SMETANA

SMETANA

Ústředním tématem televizního filmu Smetana je hledání lásky a inspirace navzdory osudové ztrátě sluchu, která se pro skladatele stala nejtragičtější událostí jeho života, ale zároveň paradoxně vedla k největšímu vzepětí jeho tvůrčích sil i k zaslouženému úspěchu. Snažil se najít svou múzu, kterou marně hledal ve své ženě Bettyně a kterou chtěl vidět ve všech ženách, až ji našel v o mnoho let mladší spisovatelce a libretistce Elišce Krásnohorské.

Film zachycuje zhruba patnáctileté období od roku 1868, kdy bylo rozhodnuto o položení základního kamene Národního divadla, do roku 1883, kdy bylo divadlo po požáru znovu slavnostně otevřeno operou Libuše. Smetanu provázela touha prosadit se jako skladatel světové úrovně, ale také si chtěl udržet své dirigentské místo a důstojné postavení ve společnosti, často závislivé a úzkoprsé. Divák uvidí život skladatele, vlastence i muže toužícího po ženách.

Televizní film Smetana diváci uvidí
3. 11. ve 20:10 na ČT1

režie: Marek Najbrt
scénář: Martin Šafránek
kamera: Jan Šuster
střih: Michal Hýka
zvuk: Jiří Melcher
dramaturgie: Veronika Slámová, Jan Lekeš
hudební poradce: Aleš Březina
architekt: Jan Vlasák
masky: Martin Valeš
kostýmy: Andrea Králová
výkonné producentky: Romana Špíková,
Karolína Vodičková
kreativní producent: Jan Lekeš
hrají: Václav Neužil, Sarah Haváčová,
Denisa Barešová, Jana Plodková,
Igor Bareš, Pavel Řezníček,
Jiří Maryško, Viktor Zavadil a další

**Kreativní producent JAN LEKEŠ:
„Herce natáčení bavilo a šli nad
rámeček běžné přípravy.“**

**Smetanu známe jako bustu
z panteonu Národního muzea,
hvězdu vážné hudby z učebnic.
Jak ho představí váš film?**

Jako člověka, který ve svém oboru zcela neoddiskutovatelně převyšuje své současníky a díky tomu musí bojovat nejen proti závisti okolí, ale i proti vlastnímu pocitu výlučnosti. A také jako člověka donuceného vyrovnat se s postupnou ztrátou sluchu, což v případě skladatele a dirigenta znamená fatální existenciální ohrožení.

**Co přesně sundá z Bedřicha
Smetany nánosy mramoru
a udělá z něj člověka?**

V našem pojetí je to právě konfrontace s vlastní slabostí a bezmocí, prezentovaná hluchotou, a také pomoc, kterou mu poskytují dvě ženy, které mu v té době stály nejbližší a bez nichž by to pravděpodobně nedokázal.

**V jakém detailu jste ve Václavu
Neužilovi viděl ideálního předsta-
vitele Bedřicha Smetany?**

Václav Neužil je vynikající herec, takže jsem nepochyboval, že v roli, ve které je co hrát, bude excelovat. Navíc je Smetanovi podobný, a dokonce hraje na klavír, což je v takovéto roli nezanedbatelná výhoda.

**Máme tři hlavní postavy: Bedřicha
Smetanu, Elišku Krásnohorskou,
Betty Smetanovou. Kdo z jejich**

**představitelů byl nejpečlivější
v přípravě na tento film?**

Všechny to bavilo, a tak šli nad rámec běžné přípravy. Četli si studie o svých postavách i o době 19. století, navštěvovali místa spojená se svými postavami. Neodvážil bych se říci, kdo z nich udělal pro úspěch filmu víc, a ani to nevím. Každopádně to byla radost.

**Doporučil jste jim v přípravě
něco? Byli jste společně na ně-
jaké edukační výpravě, cestě za
poznáním?**

Já ne, ale možná pan režisér...?

**Která symfonická báseň, opera
nebo skladba dostane ve filmu
Smetana nejvíc prostoru a proč?**

Nemáme v plánu zdůrazňovat jednu konkrétní skladbu. Chceme, aby ve filmu zaznělo co nejvíc krásné hudby, abychom si po jeho zhlédnutí mohli říci, že stojí za to poslechnout si toho Smetanu z mramoru a učebnic...

**Scenárista MARTIN ŠAFRÁNEK:
„Učební pomůcka film Smetana
není. Snažil jsem se o portrét
skutečného, autentického
Bedřicha Smetany, což není
historická studie dobových
souvislostí.“**

**Kdybyste měl možnost si se
Smetanou před psaním scénáře
popovídat, na co byste se ho rád
zeptal?**

Nejspíš bych ho pozval na plzeň
k Ježíškovi, který byl ve Spálené ulici,
tam co je dnes Quadrio, zbourali ho
však už dávno před tím kvůli metru,
a mezi řečí bych se ho zeptal, jestli
by mu nevadilo, že se mu budu vrtat
v životě. V hlavě, v srdci, a tak trochu
i v kalhotách. Byl hodný člověk, ale po
tomhle by mě nejspíš hnal svinským
krokem až k Vltavě. Možná by mě
z nábřeží shodil do řeky a v té chvíli by
ho napadl ten nádherný hudební motiv
z Vltavy, což je jedna z celosvětově
nejhranějších melodií.

**Jak dlouho jste scénář na film
Smetana nosil v hlavě a jak dlouho
jste ho psal?**

Dlouho vím, jako my všichni, že
Smetana je přitažlivá postava. Napsal
Prodanou nevěstu a pak se zbláznil.
A když se mě Honza Lekeš zeptal, jestli
bych o něm nechtěl něco napsat, řekl
jsem si – Smetana? Složil Prodanou
nevěstu a pak se zbláznil. Co s tím?
Je tam něco k vyprávění? Podíval
jsem se do knih a brzo se ukázalo, že
Smetana není jen slavný, že je strhující,
že mezi Prodanou a blázcem je velký
a úžasný život. Jak dlouho jsem scénář
psal? Od první verze námětu do první
klapky zhruba rok a půl.

**Proč jste se zaměřil právě na
posledních zhruba patnáct let
Smetanova života?**

Je to období, kdy Smetana byl tím, čím
být chtěl – zakladatelem české národní
hudby. Alespoň o tom byl sám přesvěd-
čený. Vedle toho byl i normálním člově-
kem a také mužem. Buditel, člověk, muž.
Málokdy se tyhle tři role setkaly pozitiv-
ně. Spíš by se dalo mluvit o duševním
trojúhelníku. Scenáristicky vděčné.

Žil v té době hlavně v Praze a potom
v Jabkenicích. Produkčně zvládnutelné.

**Do jaké míry mají diváci chápat film
jako životopisný? Spolupracoval
jste s historiky? Z jakých pramenů
jste vycházel? Odkud jste čerpal
informace?**

Učební pomůcka tenhle film není.
Snažil jsem se o portrét skutečného,
autentického Bedřicha Smetany.
Což není historická studie dobových
souvislostí. Smetanovské literatu-
ry je řada. Od prvního životopisu
Otakara Hostinského přes Balthasara,
Nejedlého, Očadlíka, Holzknechta ...
až po ten poslední od Pavla Kosatíka.
Desítky knih, které zkoumají Smetanu
zleva zprava, navzájem se opisují,
asi i vykrádají, a krom toho je vydána
Smetanova korespondence, deníky, zá-
pisky. A pak jsou zdroje, které materiá-
lně neexistují, ale přesto jsou. Například
Eliška Krásnohorská spálila téměř
všechny dopisy, které od Smetany do-
stala. Copak v nich asi bylo? Opravdu
jen kritiky současníků, jak se tvrdívá?
Tohle je samozřejmě voda na mlýn
všech, kteří rádi dedukují a fabulují. I na
ten můj. Existuje nepřímá úměra – čím
méně znám fakt, tím snadněji se fabu-
luje. Čím jich znám víc, tím je fabulovat
obtížnější. Ale zase člověk může objevit
něco pozoruhodného, nebo dokonce
nového.

Musíte mít Smetanu doslova pod kůží. Co na něm máte nejraději a proč? A naopak, je něco, co vám na něm bylo třeba trochu protivné?

Na takhle romantičkou úvahu jsem už asi moc starý. Nemám ho pod kůží, text už nějakou dobu žije svým životem mimo mě, už se z něj vyklubal film, takže vlastně už ani moc nežije. Scenárista ani svoje postavy nemůže mít moc pod svou kůží. Snaží se dostat pod tu jejich. Zkoumá je, asi jako nájemný vrah zkoumá zvyky svých obětí. To je otázka spíš pro herce.

Je něco, co jste ve scénáři schválně napsal jinak, než by to odpovídalo skutečnosti?

Jistě. Takových věcí je řada a má to prostý důvod. Skutečnost a vyprávění jsou rozdílné věci. Dokonce i v případě vyprávění, která tvrdí, že „jsou podle skutečnosti“. Má to vysvětlení teoretická i prakticky demonstrovatelná.

Co byste si přál, aby si pomysleli diváci, až film uvidí?

Aby si pomysleli – himl, ten Smetana byl ale ohromnej člověk! A ta Bettyna! A ta Eliška!... Nebo něco na ten způsob.

Režisér MAREK NAJBRT: „Pro proměny do historických osobností má Václav Neužil mimořádné nadání.“

Režisér a scenárista Marek Najbrt debutoval před dvaceti lety celovečerním filmem *Mistři*, pak následovalo oceňované drama *Protektor*, komedie *Polski film*, pohádka *Čertí brko* a satirická *Kancelář Blaník*. Pro ČT natočil například seriál *Já, Mattoni* a společně s Radimem Špačkem sérii *Svět pod hlavou*. Jeho nejnovějším počinem je historický snímek *Smetana*.

Co vás přesvědčilo, abyste natočil pro Českou televizi životopisný film o Bedřichu Smetanovi?

S projektem mě oslovil kreativní producent Jan Lekeš. Spolu jsme už před lety realizovali seriál „*Já, Mattoni*“, který se také odehrával v devatenáctém století. K filmu „*Smetana*“ jsem se dostal v okamžiku, kdy už byla hotová první verze scénáře, takže by se dalo říci, že si mě to téma našlo.

Jakou část Smetanova života film zachycuje?

Děj se odehrává během posledních šestnácti let Smetanova života. Jednalo se o velmi dramatický čas,

protože deset let před svou smrtí ohluchl a svá vrcholná díla z té doby komponoval, aniž by je mohl slyšet. Kromě hudby jde v našem příběhu také o Smetanův bouřlivý vztah s jeho druhou manželkou Betty Smetanovou a také o nadstandardní přátelství s Eliškou Krásnohorskou.

Kdo bude Bedřich Smetana ve vašem novém filmu?

Snažíme se Smetanu vykreslit jako živelného, senzitivního člověka plného emocí i jako sebevědomého hudebního génia. Byl opravdu mimořádně talentovaný, ve své době výrazně převyšoval většinu svého okolí. Jeden z jeho současníků o něm prý tehdy prohlásil, že se v Čechách „vyjímá jako velryba v rybníce“.

Jaké to pro vás bylo dobrodružství poznávat Bedřicha Smetanu?

Mě to ohromně bavilo. Devatenácté století mě zajímá čím dál víc a Smetanův osud byl v mnoha ohledech dramatický a opravdu pozoruhodný. Zjistil jsem, že jeho život byl daleko bohatší, než jsem si myslel. Tak to má asi spousta lidí, kteří vnímají Smetanu pouze jako encyklopedické heslo. Dnes ho považujeme za nezpochybnitelný symbol české hudby, ale za svého života musel čelit docela intenzivní kritice a o svou pozici musel bojovat.

Co jeho vztah s Eliškou Krásnohorskou?

Její vztah se Smetanou je předmětem určitých dohadů. Faktem je, že Eliška pro něj napsala několik operních libret. Byli celoživotní přátelé a spolutvůrci, jejich spojení bylo intenzivní, hodně si psali, ale Eliška korespondenci později zničila. V pozůstalosti Bedřicha Smetany tak zůstalo jen několik dopisů. Vlastně úplně přesně nevíme, kam až ten vztah dospěl. Scenárista Martin Šafránek do tohoto prostoru umístil svou vlastní představu. Takže náš film de facto řeší klasický vztahový trojúhelník mezi Betty Smetanovou, Eliškou Krásnohorskou a Bedřichem Smetanou, ve kterém nejde jen o lásku, ale také o disharmonické manželství a intimitu společné tvorby.

Václav Neužil má za sebou proměnu v olympionika Emila Zátopka. Vy jste si ho vybral jako Bedřicha Smetanu. Proč právě jeho?

S Václavem Neužilem jsme spolupracovali už na seriálu Svět pod hlavou, takže ho lidsky i herecky znám docela dobře. Jsme přátelé a troufám si říci, že spolu natáčíme rádi. K postavě Smetany přistoupil

opravdu důsledně, zodpovědně jsme se na tu práci připravili a myslím, že je to na výsledku vidět. Ale neplatí to jenom pro Václava, stejně tak je důležité zmínit i Denisu Barešovou a Sarah Haváčovou, které hrají Elišku Krásnohorskou a Betty Smetanovou. Ůtené zkoušky se všemi třemi hlavními herci pro mě byly zážitek.

Natáčeli jste i na reálných místech spojených s Bedřichem Smetanou?

Zmínit můžu snad jenom Národní divadlo a Prahu jako takovou, protože jinak jsme na autentických místech vlastně netočili. Nabízelo se natáčet v Jabkenicích, kde stojí myslivna, ve které Bedřich žil na sklonku života. Je tam pěkná expozice, ale ten dům je natolik změněný, že pro naše účely už nebyl vhodný. Takže jsme si Jabkenice a další „smetanovské“ motivy museli najít nebo vytvořit jinde. Ale kameraman Honza Šuster, architekt Jan Vlasák a kostýmní výtvarnice Andrea Králová odvedli tak dobrou práci, že to historické autenticitě filmu určitě neuškodilo.

VÁCLAV NEUŽIL:

„Pro film Smetana jsem se učil dirigovat, tančit polku a oprášil jsem hru na klavír.“

V seriálech České televize si už zahrál recepčního ve Čtvrté hvězdě, policistu ve Světě pod hlavou, zvukaře v Dabing Street i sám sebe ve Zkázce Dejvického divadla. Teď bude Václav Neuzil hudebním skladatelem Bedřichem Smetanou v životopisném filmu režírovaném Markem Najbrtem.

Jakou jste měl před natáčením pro sebe definici jména Bedřich Smetana?

Velmi obecnou. To jméno jsem v podstatě chápal jako klišé české hudební historie. Ne, že by tak žil, ne že by tak tvořil, ale ta dvě století od jeho narození vykonala svoje. Musím přiznat, že jsem před natáčením neměl nějaké velké znalosti o jeho životě. Samozřejmě jsem měl ty klasické vědomosti ze školy, ale to je asi tak všechno.

Co z toho učebnicového Smetany do filmu dostanete, nebo to bude naopak úplně odlišný pohled na hudebního velikána?

Myslím si, že to bude spíš to druhé. Ale samozřejmě to, čím se proslavil a proč se zařadil mezi největší české hudební skladatele naší historie, tam bude. Ten film je o jeho zaujetí v hudbě, o jeho genialitě i o tom, jak složil veškeré své slavné opery, skladby. Zároveň bude o jeho životě. Těžiště toho příběhu je v jeho vztahu s manželkou Betty, který vůbec nebyl jednoduchý. Bedřicha poznáme hlavně jako člověka, nejenom jako skladatele. To je na tom

to hlavní. Nemůžete hrát pomník nebo idol, to prostě hrát nejde. Vy se od toho musíte vždy oprostit. I přes to, že je to obecně známá, slavná osoba, která si ten věhlas zaslouží. Musíte se na něj dívat jako na lidskou bytost a hledat na něm chyby. Takže náš Bedřich bude i s chybami. Normální chlap, který má své potřeby i malichernosti.

Který detail ho zlidštil vám?

Myslím si, že byl velmi tvrdohlavý, neústupný, bojovný, což jsou takové vlastnosti, které se mohou hodit, ale mohou i škodit, jemu i okolí. Jistá sverepost. Byl citově vybavený. Když jsem četl jeho deníky, tak hodně zápisků je o holkách. O jeho první ženě Katy, kterou si namlouval, o tom, jak trpěl, když si ho nějaká žena nevsímalala a on o ní stál, nebo naopak, když získal její pozornost. Myslím si, že žil ženami a hudbou. Hudba však byla na prvním místě. Náš film vypráví o posledních patnácti letech života Bedřicha Smetany, takže se nemůžeme vyhnout té jeho těžké nemoci, kdy deset let před smrtí přišel úplně o sluch.

Strávil jste hodně času v archivech nebo s literaturou, která Smetanu přibližovala?

Ano, o roli jsem od režiséra Marka Najbrta věděl s předstihem, takže jsem měl čas se připravit. Po svých minulých zkušenostech s jinými rolemi mi řekl: „Načerpáš si informace ze zdrojů, které si vybereš, a nasaješ základy o té postavě. A tím to hasne, nesmíš chtít obsáhnout úplně všechno.“ Materiálu o Bedřichovi je hodně. Ať to jsou filmy, dokumenty, knihy, eseje, studie, srovnání. Takže pokud byste vše nastudoval, tak by se z vás stal muzikolog nebo historik. To není potřeba, naopak se tím může herec zahltit, takže jsem si přečetl dvě knihy a pustil jsem si dokumenty, které mě inspirovaly. A jedna z těch mých cest byla, že jsem trávil čas s Bedřichovou hudbou, a v té hudbě můžete toho člověka najít nejvíce.

Ve kterém díle konkrétně?

Pro mě to byla Má vlast, Z českých luhů a hájů a pak také Dvě vdovy a Prodaná nevěsta.

Kolikrát jste se na některé z dochovaných fotografií podíval Bedřichu Smetanovi do očí?

To nevím, ale několikrát to samozřejmě bylo.

Co se v jeho očích dá číst, co vám to přineslo za pocit?

Zásadní je, do jakých očí se díváte, v jaké životní etapě se Bedřich nacházel. Na fotce, kdy je mladý, ještě holobrádek, tak v těch očích je samozřejmě něco jiného, než když ho vidíte třeba ve čtyřiačtyřiceti, což je teď i mně. Ty oči se mění. Když si vybavím takovou tu slavnou fotku, která visela všude v kabinetech hudební výchovy, tak si uvědomuju, že jako malý jsem se ho bál, působí na ní kamenně, nedostupně. A když jsem se na ni díval teď, jako herec, který ho hraje, tak tam vidím samotu a určitý strach.

Jak jste tohle dostal do filmu?

Hráli jsme o samotě, o strachu, o smíření. Hluchota vás strašně izoluje od běžného světa a vy se s tím prostě musíte smířit, abyste to nějak přežil.

Ta obrovská muka, která musel zažít, ať psychická nebo fyzická, protože trpěl také tinnitem. Neustále mu hučelo v hlavě, až se vlastně zbláznil. Ale on v téhle největší, strastiplné etapě svého života složil ta nejlepší díla – Tajemství, Hubičku a skoro celou Mou vlast. Asi se díky tomu dostal někam, kam by se nikdo z nás nedostal. To v těch očích je.

A co vidíte v jeho mladších očích?

Myslím, že je tam určitá tvrdohlavost a bojovnost. Kdyby byl větší diplomat, byl více nad věcí v určitých sporech, které měl neustále s vedením Prozatímního divadla, možná by získal víc. To může být jeho slabá stránka.

Mnohokrát jste mluvil o tom, co všechno jste udělal pro přípravu na roli Emila Zátopka. Co jste se musel naučit pro postavu Bedřicha Smetany?

Ve filmu diriguji, proto jsem konzultoval s dirigentem Janem Chaloupeckým. Mám tam několik pasáží, takže jsme se přímo na dané skladbě učili dirigování, abych uměl taktovku vzít správně do ruky. Když jsem byl malý, hrál jsem na klavír asi deset let, tak jsem to mohl oprášit. Jednu skladbu jsem dokázal zahrát, je to Jiřínková polka, kterou Bedřich učí Elišku Krásnohorskou v podání Denisy Barešové. Tam moje technické schopnosti dosáhly, ale na zbytek skladeb bych neměl, ani kdybych se připravoval dva roky. Měl jsem tedy hand double Stanislava Gallina, který za mě hraje ostatní skladby. Jednu jsem zvládl sám, to jsem byl rád. Absolvoval jsem ještě taneční výcvik s Markem Zelinkou, se kterým jsem musel pilovat polku, protože se ve filmu vyskytne velká taneční scéna. Taková příprava je důležitá, protože jde o technické věci, které vám potom nepodrážejí nohy, když se musíte soustředit na herecký výkon na place.

Už jste naznačil, že se děj filmu dotkne vztahu Bedřicha Smetany s manželkou Betty. A co vztahu s Eliškou Krásnohorskou, libretistkou několika jeho oper?

Eliška Krásnohorská byla v jeho životě důležitá žena, byla o hodně let mladší. V našem filmu je to trochu vykreslené jako vztahový trojúhelník. Náš Bedřich se trochu uchází o Elišku jako o ženu a zároveň mají velké duchovní spojení skrze tvorbu. To Betty cítí, bere ji jako sokyni, ale možná víc v umělecké než v intimní rovině. Eliška byla opravdu jeho múza.

Kolikrát ale to intelektuální, duševní propojení bolí víc než to fyzické...

Tak to máme v příběhu postavené. Je to naše fabulace, těžko říci, jestli to tak skutečně bylo, ale pro ten scénář je to dobré.

V Dejvickém divadle se setkáváte s Hynkem Čermákem, představitelem Antonína Dvořáka v televizním dramatu Americké dopisy. Co jste si spolu o vašich postavách hudebních velikánů řekli?

Hynek se samozřejmě ode mě před časem dozvěděl, že budu hrát Bedřicha Smetanu, a popřál mi hodně štěstí.

SARAH HAVÁČOVÁ:

**„Jsem spontánní a divoká jako Smetana.
S Betty mě spojuje smysl pro rodinu
a péče o rodinné vztahy.“**

Bedřich Smetana – pro vás víc busta z mramoru, nebo člověk z masa a kostí?

Člověk a žádný mramor. Bylo to ohnivé srdce, zapálené, vášnivé a člověk políbený genialitou, Bohem a velký umělec.

Kdy jste si uvědomila, že Smetana nemusí být jen povinná školní látka, ale i někdo, kdo vás přirozeně zajímá?

Až díky tomuto filmu jsem se začala víc o Smetanu a jeho dílo zajímat. Ale pamatuji si první významnější setkání s jeho tvorbou. Bylo to ve druhém ročníku na gymnáziu, kdy nám paní učitelka během výtvarné výchovy pustila Vltavu. My jsme měli poslouchat a kreslit, co v nás Smetanova hudba vyvolává.

A co to ve vašem případě tehdy bylo?

Fascinovalo mě, že jsem poprvé viděla obraz v hudbě. Viděla jsem ty tekoucí tóny, slévání pramenů. To nebyl jen zvuk, ale byla to vnitřní, abstraktní malba, kterou jsme se my, studenti, snažili zachytit na papír.

Kterou skladbu, které dílo Bedřicha Smetany jste si před natáčením pustila?

Bettinu polku, kterou Smetana složil pro Betty, ale ta ji nerada hrála, protože byla na ni moc těžká. Poslechla jsem si taky Klavírní trio g-moll, které je známé tím, že jej Smetana napsal po smrti hudebně nejtalentovanější dcery z prvního manželství, Bedřišky. A samozřejmě jsem si pustila kus Libuše, část Prodané nevěsty a celou Mou vlast. Moc se mi líbí Z českých luhů a hájů. Čím více se blížilo natáčení, a i v jeho průběhu, třeba v koupelně nebo před usnutím v posteli, jsem si jeho hudbu pouštěla. Pomohlo mi to naladit se na další den.

Vím, že jsem v tom nebyla v období natáčení sama, Smetanu poslouchali i jiní členové štábu.

Co jste všechno věděla o Betty Smetanové, než jste si přečetla scénář?

Vůbec nic. Když mě pozvali na casting, první informace o Betty jsem čerpala z internetu. V čase příprav na natáčení jsem si doplnila znalosti z knih o Bedřichu Smetanovi, kterých vyšlo u nás bezpočet, nejnovější publikace napsali paní Štráfeldová a pan Kosatík. Něco jsem se dočetla i v jeho korespondenci, kterou vydalo Národní muzeum a na které se mimo jiné podílela i významná odbornice na Bedřicha Smetanu Olga Mojžíšová. Měla jsem možnost se s ní osobně potkat. Jela jsem také na výlet do Jabkenic, kde Smetanovi žili v posledních deseti letech Smetanova života a kde vzniklo jeho muzeum. Jsou zde vystaveny mimo jiné kresby Betty Smetanové, jelikož byla velmi dobrá malířka.

Co rozhodlo o tom, že jste tu roli přijala?

Vůbec jsem neváhala. Byla jsem pozvaná na konkurz a přála jsem si, abych ji mohla hrát. Bedřich Smetana byl velký český umělec, titán, který patří do našich dějin, a stát po jeho boku coby Betty Smetanová bylo pro mě, Sarah Haváčovou, českou občanku, čest. Navíc jsem věděla, že Bedřicha hraje Václav Neužil pod režijní taktovkou Marka Najbrta. Je to velký dar, že jsem směla čelit takovéto herecké výzvě a stát po jejich boku. Obdivuji je oba dva. Nehledě na to, že konkurz na Krásnohorskou vyhrála Denisa Barešová, rovněž vynikající herečka.

Jak dopadlo vaše první pracovní setkání s režisérem Markem Najbrtem?

Skvěle. Je spontánní, tvůrčí, otevřený a hercům dává prostor se na příběhu podílet kreativně. Před natáčením jsme měli tři schůzky, kterých se zúčastnili Denisa a také Václav. Později se k nám přidal i Viktor Zavadil, se kterým tvoříme milenecký pár a o kterého jsem se směla pevně opřít, zvláště když jsme točili lechtivou scénu. S Markem Najbrtem jsme si všichni povídali o scénáři, o našich postavách a o rozhodujících situacích děje. Bylo důležité se před natáčením poznat a zjistit, jak každý z nás o své postavě přemýšlí a jak je vidí Marek Najbrt. Mě totiž Smetana ze začátku ve scénáři hodně rozčiloval, okem diváka jsem s ním vůbec nesympatizovala. Jeho repliky mě místy urážely. Pak proběhla druhá a třetí schůzka a já jsem po vzájemné debatě začala ve Smetanovi vidět toho velikána, českého génia, kterým on byl. Začala jsem mít Bedřicha ráda. Marek je velmi empatický režisér a tvorba se pak stává dialogem. Toho si moc vážím.

Co je na Betty a jejím životě zajímavějšího?

Na Betty Smetanové je obdivuhodné hned několik věcí. Byla to velice inteligentní, vzdělaná žena, hovořila pěti evropskými jazyky, byla velice duchaplná, výtvarně nadaná, uměla šachy, hrála na klavír a na kytaru, byť ne profesionálně, ráda malovala. Uměla také plavat, což v té době nebylo obvyklé. Nad to vše byla milující matka dvou dcer, které porodila o šestnáct let staršímu Smetanovi. Chovala hezký vztah k Bedřichově dceři Žofii z prvního manželství, k níž se musela celá rodina z Prahy do Jabkenic přestěhovat. Starala se s láskou o vnoučata, ať už jim byla pokrevní babičkou či nikoliv. Za zásadní skutečnost v jejím osobním příběhu považuji, že se v rozhodující chvíli Smetanova života

postavila na správnou stranu. Když Bedřich těžce onemocněl, ohluchnul a trpěl záchvaty šílenství, Betty jej neopustila. Jejich manželství zdaleka nepřipomínalo procházku růžovým sadem, bylo plné hádek, bolesti, slz a rozvodových výhrůžek. Betty se vdávala možná trochu pod tlakem doby, rodičů a především Bedřichovy urputnosti. Nikdy mezi nimi nezapadnul klíč do zámku, což se projevovalo během celého jejich manželství. Betty nebyl blízký bohémský Smetanův svět. Vedle něj ona byla racionální, kdežto Bedřich byl divoký a instinktivní. Obdivuji na ní její vnitřní sílu a odhodlání setrvat po boku muže, kterého nemilovala, až do konce jeho života. Jelikož se domnívám, že smyslem není prožít život nutně šťastně, ale především smysluplně, což se Betty Smetanové podle mě zdařilo.

A co vás na ní rozčiluje, co byste udělala jinak, kdybyste byla v její kůži?

Mám ráda větu francouzského slavného herce Louise Jouveta, že všechny postavy jsou nevinné. Soudit je bude Bůh. Nemám, co bych jí vytkla. Asi bych si však Bedřicha nevzala. Betty ho ze začátku nechtěla a prosila ho, aby alespoň rok počkal.

Bedřichova první manželka Katarína totiž zemřela a byla to právě ona, která byla se Smetanou v harmonii. Minimálně v počátcích jejich manželství. Betty sice měla hudební vzdělání, ale Katarína byla profesionální muzikantkou, Betty nikoliv. Matka Kataríny dokonce Bedřichovi zaplatila výuku u pana Prokše, což bylo pro Smetanu v jeho hudební kariéře zásadní. Katarína opravdu byla osudovou ženou ve Smetanově životě. Porodila mu čtyři dcery. Tři bohužel zemřely. Na cestě z Göteborgu, kde Smetana působil a kam ho ona doprovázela, Katarína zemřela. Ale už za čtyři měsíce po její smrti se Smetana oocitl v Obříství u Mělníka, kam jel navštívit svého bratra, který si vzal sestru Betty. Tam tedy Betty poznal a jako velice čerstvý vdovec ji požádal o ruku. Smetanovo srdce dokázalo často prudce vzplanout, ale Betty mu řekla: „Ne, dej mi alespoň rok.“ Trvalo dvanáct měsíců, než se vzali. Fakt, že do vztahu se Smetanou šla, byl kámen úrazu. Betty však nemohla konat zřejmě jinak. Kdybych tedy já byla Betty, což nejsem a nikdy nebudu, tak bych si Smetanu nikdy nevezla.

Čistě hypoteticky, rozuměly byste si? Zašla byste s Betty na kávu?

Hned. Věřím, že bychom si rozuměly, opravdu miluju lidi. Avšak čím více jsem směla Betty během natáčení poznat, tím více jsem nabyla dojmu, že byla oproti mně mnohem dominantnější a měla ráda věci pod kontrolou, kdežto já jsem chaotik. Jako Sarah Haváčová nosím v sobě bohémského ducha, ten jí byl cizí. Nejsem racionální, analytický typ. Jsem spontánní a divoká jako Smetana. S Betty mě spojuje smysl pro rodinu a péče o rodinné vztahy. Ty považuji za zásadní. Betty dožila poslední rok svého života u své dcery Zdenky a jejího manžela v Luhačovicích. Minulý rok 14. prosince uplynulo 115 let od její smrti. Byla jsem se ten den u jejího hrobu s kamarádkou na hřbitově v Luhačovicích podívat a vzdát jí hold. Betty byla statečná a obětovala svůj život kromě Smetany i dalším. Jak vzpomíná v jisté publikaci její dcera Zdeňka: „Nejen svým dětem dovedla se obětovati, ale každému, komu mohla pomoci.“

I ze své malé pense dávala, jak mohla. Byla velice humánní, nenáročná, skromná.” Nelze nemilovat takovou osobnost, jakou byla Betty Smetanová. Koupila bych jí nejen kafe, ale celou kavárnu Slavia v Paláci Lažanských, kde svého času s Bedřichem žila.

Je zima, stojíte u hrobu Betty Smetanové, na co v tu chvíli myslíte?

Aby mi vítr nesfoukl plamínek svíčky dřív, než se rozhoří. Přišla jsem tam poděkovat, že můžu nést odkaz její i její rodiny. Poděkovat jí, že dobře vychovala Smetanovy dcery, a tím pádem se narodili další pokračovatelé rodu. Smetana v nich stále žije, koluje v nich jeho krev. V duchu jsem jí děkovala a zároveň prosila, aby stála při tomhle projektu se mnou, abych to moc nepokazila. A pakliže je v nebi, což věřím, že je, tak aby mě po čas natáčení chránila a aby mohla být třeba na mě hrdá. Pro mě to bylo tedy především vzdání díků a úcty.

Kdo je tedy Betty Smetanová ve vašem podání?

Pilířem rodiny. Betty totiž vytvářela rodinné zázemí. Sedávala v čele stolu, držela kasu, aby se neutratily všechny úspory, tedy hlavně v době, kdy byl Bedřich nemocný. Peníze dávala na věno svým doerám. Betty jsem se snažila hrát jako ženu hluboce toužící po lásce. Možná tu pravou lásku mezi ženou a mužem nikdy nepoznala, byť po ní prahla. Snad na chvíli se nasytila v náručí svého milence, kterého však pro dobro rodiny opustila. Ve skutečnosti o jejím případném mileneckém vztahu mnoho nevíme. „Moje Betty“ se musí napasovat do role manželky slavného muže, ve které se necítí dobře. Slouží své době, společenským, morálním konvencím, pravidlům a otnostem. V duchu jsem si film pojmenovala „Smetanová“. Betty pro mě z něj vychází jako hrdinka. S Bedřichem, se kterým byli jako oheň a voda, je ona ta, která svůj proud stočí do koryta a určí směr toku. Když plameny Smetanovy nemoci sužují celou rodinu, Betty v našem filmu přichází ke Krásnohorské a říká: „Musíte za ním. Každá musíme umět zavřít oči a zatnout zuby, takový je úděl ženy. Tady nejde o mě nebo

o vás, jde o Smetanu. A jestli některá z nás má něco, co mu ulehčí život, pak je povinná mu to dát. Povinná.“ V těch slovech je vše.

Vy ji tedy hrajete jako někoho, pro koho byla hudba ve vztahu s manželem konkurencí?

Betty měla hudební citění, hrála na kytaru. V jednom dopise Smetanovi píše, že si brnkala a doma zpívala Schubertovy písně. Smetana jí tehdy odepisoval, že si představuje, jak to krásně hraje a zpívá, a že by ji chtěl slyšet. Na to konto jsem se naučila Schubertovu píseň „Ständchen“, která ve filmu zazní. Chtěla jsem tak obrousit její zdánlivě přísnou a tvrdou povahu. Podle mě měla ráda hudbu, byla to vysoce citlivá žena. Neměla však ráda hudební svět, vřavu, hampejzy, povrchní třpyt, který s sebou sláva jejího manžela nesla. Nebyla člověkem, který se potřeboval vystavovat na odiv. Byla si vědomá své krásy, ráda se hezky oblékala, pečovala o sebe, ale nepotřebovala soupeřit s operními pěvkyněmi.

Ty pro ni byly laciné a nezajímavé ženy. Hudbu jako takovou měla ráda, ale byla součástí Smetanova světa a ten jí nevoněl.

Jak blízký je hudební svět vám?

V divadle hraju ještě Almu Rosé, monodrama se smyčcovým kvartetem. A díky němu jsem se naučila poslouchat klasiku. Jsem moc vděčná za to, že Smetana je další projekt, kde se opět můžu zajímat o hudební svět. I Almu Rosé vždycky prosím. Ona zemřela v koncentračním táboře a její tělo bylo spaleno spolu s jinými vězni. Tam jí svíčku na konkrétní náhrobek dát nemůžu. Ale také jí děkuju, že můžu nést její odkaz dál. Ona i Betty mohou svými životy inspirovat další a já jsem taková jejich prostřednice a jsem ráda, že tou prostřednicí smím být.

DENISA BAREŠOVÁ:
„Jsem ráda, že jsem
měla možnost si k Elišce
Krásnohorské vytvořit
vztah, stejně jako ke
Smetanovi, který chci
a určitě budu i nadále
rozšiřovat.“

Hrajete Elišku Krásnohorskou, tedy skvělou libretistku, básnířku, spisovatelku, překladatelku a také milenku Bedřicha Smetany. Jaký klíč jste použila k pochopení postavy této velikánky?

To, jaký je můj vztah se Smetanou, jsme si pro film trochu domysleli. Dochovala se sice spousta Smetanovy korespondence, ale tu jejich vzájemnou Eliška spálila. Z jakých důvodů, netušíme. On ji oslovil, aby mu napsala libreto, ačkoliv spolu předtím neměli právě vřelý vztah a ona se vůči jeho práci dost vymezovala a leccos se jí nelíbilo. Nicméně spolu začali tvořit a ona k němu v průběhu toho všeho začala vzhlížet jako k umělci. Nechci úplně prozrazovat děj, ale došlo mezi nimi i k nějakému konfliktu, který je na čas rozkmotřil, ale vrátí se zase k sobě a tu cestu jim patrně umožní najít i jejich nemoci. Myslím, že právě nemoc a utrpení bylo to, co je propojilo. Postavu Elišky jsem vytvářela z textu a z toho, na čem jsme se shodli s režisérem Markem Najbrtem na čtených zkouškách. Scenárista vložil do příběhu samozřejmě určitou fikci, což se u historických filmů takto dělá.

Smetana se chová k ženám lehce řekneme predátorsky. Nepřijde vám to dnes poměrně aktuální?

Naprosto. Tohle predátorství je téma, které mě hodně zajímá a hodně ve mně rezonuje, takže jsem ráda, že jsem se do toho mohla ponořit i skrz postavu Elišky Krásnohorské.

Vyčetla jste pro svou postavu něco z dostupných historických fotek?

Její fotky jsem si samozřejmě pečlivě prohlédla. Eliška na nich působí jako křehká a jemná žena, nicméně pevná a nějakým způsobem emancipovaná. Byla na tu dobu velmi zvláštní a osobitá. Neměla manžela ani děti, šla si svou cestou. Zapůsobil na mě ale třeba i její pseudonym Krásnohorská, který ji, myslím, vystihuje.

Zaujal by vás osobně Smetana jako ženu jednadvacátého století? Mohla byste se do něj skutečně zamilovat? Nebo my?

Možná pro tu míru jeho talentu a zapálení do práce, protože to je z mého pohledu vždycky atraktivní, když někdo něco dělá na stopadesát procent a miluje to. I to, jak byl vzteklý a náladový, protože se pral s tou nemocí, byl neuchopitelný. A i to třeba může někoho přitahovat. Elišku na něm podle mě fascinovalo, že před ní odhalil jistou křehkou stánku svého já, což by před svou ženou ani nikým jiným neudělal. Upřímně – musím se přiznat, že vždycky, když jsem viděla Vaška Neužila jako Smetanu, tak se mi podlomila kolena. Nevím, jestli to bylo už tím, jak jsem se ponořila do vztahu Elišky a Smetany, ale každopádně jsem pro něj jako Eliška měla neuchopitelnou slabost.

Jakou přípravu vyžadovala vaše role?

Měla jsem se třeba naučit jednu skladbu na klavír. Já na klavír hrála, ale deset let jsem na něj nesáhla, navíc ve filmu šlo o dobový klavír, nikoliv o ten současný. Oddechla jsem si, když jsem se dozvěděla, že tu skladbu má Eliška kazit. Počítala jsem tedy s tím, že to bude vlastně v pohodě, ale musela jsem se to naučit kazit přesně podle nahrávky, což tedy vůbec nešlo. Taky jsem musela mít na sobě dvanáct hodin v kuse korzet, ve kterém se nedá pořádně sedět, ležet, vlastně ani dýchat. Musela jsem se i jinak pohybovat a celkově šlo o trochu jiný styl herectví, než na jaký jsem zvyklá, takže i v tom to pro mě byl velký úkol, ale hodně zábavný. A taky jsem musela kulhat, protože Eliška trpěla revmatismem.

Zmínila jste korzet. Jsou dobové kostýmy pomocí ke ztvárnění role, nebo je to spíš komplikace, když se v tom tak špatně hýbe?

Jsou rozhodně pomoc, i když lehce nepříjemná, ale bezpodmínečně vám to změní držení těla, musíte se jinak hýbat a k té roli vám to strašně pomůže. Těch kostýmů je navíc ve filmu strašně moc, takže jsem se musela pořád převlékat, ale jsou úplně nádherné! Kostýmní výtvarnice Andrea Králová odvedla neskutečnou práci.

Čím vás Eliška fascinuje jako současnou ženu?

Tím, jak byla nesmírně energická, odvážná a ve svých kritikách si nebrala servítky. Byla zdatnou organizátorkou a bojovala za to, aby ženy měly stejné

vzdělání jako muži. Ona sama byla velmi vzdělaná, dokonce byla první ženou, kterou prezident Masaryk jmenoval členkou Akademie věd, takže byla fakt drsná.

Nakolik se váš pohled na Elišku proměnil během natáčení?

Mně je teď vlastně líto, že se ještě nenatočil film Eliška Krásnohorská, protože ona měla opravdu pozoruhodný život. Předtím jsem toho o ní bohužel moc nevěděla, ale jsem ráda, že jsem měla možnost si k ní vytvořit vztah, stejně jako ke Smetanovi, který chci a určitě budu i nadále prohlubovat.

Tajemství života Bedřicha Smetany 5. 11. ve 20:00 na ČT2

Co bylo skutečnou příčinou Smetanovy smrti? Co způsobilo jeho hluchotu? Názory lékařů, muzikologů i badatelů se různí. Jak tedy zemřel zakladatel moderní české hudby a proč jeho smrt dodnes vyvolává vášně?

Většina z nás si pamatuje jeho nejznámější díla – Prodanou nevěstu a symfonickou báseň Vltava z cyklu Má vlast. A také to, že se narodil v Litomyšli a ke konci života ohluhl. Na první pohled přehledný životní příběh v sobě skrývá skutečnosti a události Smetanova života, které nebyly do dnešních dnů uspokojivě vysvětleny. Neznáme ani jasnou odpověď na příčinu skladatelovy smrti. Jedna hypotéza tvrdí, že Smetana zemřel na syfilis, druhá stejně přesvědčivě, že ne. Proč existují dvě varianty pitevního nálezu? Proč slavný patolog, který Smetanu pitval, jeden den napsal jednu diagnózu, a vzápětí radikálně otočil a ve druhém pitevním protokolu stanovil jinou příčinu smrti?

Dokument líčí detektivně komponované pátrání po kdysi konzervovaném mozku Bedřicha Smetany, který byl po dlouhou dobu uchováván jako národní svátost. Avšak kolem roku 1952, po zatčení profesora Haškovce, u kterého máme poslední stopu, velikánův mozek kamsi zmizel. Opravdu se ztratil, byl zničen, nebo někde Smetanův mozek existuje? Může nám jeho moderní vědecký výzkum přinést odpovědi na příčinu Smetanovy smrti? Je vůbec důležité znát takovou pravdu?

„Zajímalo nás, jaký byl Bedřich Smetana skutečně člověk. Jeho druhé manželství s krásnou, o dost mladší Bettynou nebylo šťastné a oba manželé tím trpěli. Profesně se Smetana po návratu do Čech potýkal s českou řevnivostí a svůj hudební talent musel složitě prosazovat. Nic nepřišlo jen tak. Po smrti se stal velikánem a začalo se opatrně našlapovat i kolem příčiny jeho smrti. Velikáni to zkrátka nemají jednoduché a právě o tom je náš dokument.“

Veronika Slámová, kreativní producentka

V napínavém dokumentu s hranými scénami, který diváky provede po spleti-
tých cestách Smetanova života, vystoupí mimo jiné historik Pavel Kosatík, mu-
zikolog Aleš Březina a také potomci Bedřicha Smetany. V unikátní rekonstrukci
výpovědí dobových svědků, která vznikla na základě studia pramenů, deníků
a dopisů, účinkují Petr Lněnička, Sarah Haváčová a Martin Myšíčka.

Režie: Ivan Bareš

Scénář: Martin Šafránek, Ivan Bareš

Kamera: Mark Bliss AOS, Jiří Zeiner

Střih: Lucie Mašatová

Zvuk: Jan Hála, Jiří Kotátko, Václav Vaněček

Produkce: Radim Smekal

Kreativní producentka: Veronika Slámová

Bedřich Smetana

KONTAKT PRO MÉDIA

Vendula Krejčová | tel.: 736 531 228

vendula.krejцова@ceskatelevize.cz

FOTOSERVIS ČESKÉ TELEVIZE

Pavel Král | tel: 736 531 043

pavel.kral@ceskatelevize.cz

Link: <https://ctcloud1.czech-tv.cz/s/7gedoAmAv0IOO6A>

